

נחמד למקרא

לעילוי נשמת
האישה הצדקנית
מרת עליזה בת מזל טוב ע"ה
למשפחת מלבא

פנינים מתוך הספר 'נחמד למקרא' העתיד לצאת לאור בעז"ה | פרשת ויצא

מוזכר לשון זה, אלא "וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו", לפ"ז א"ש. אך מלשון רש"י (באן) קשיא.

עוד יש להעיר, דלפ"ז לא היו לבסוף האבנים סביב לראשו אלא רק תחת ראשו, דכולם נבלעו באבן שלמטה, ולא היתה כן כוונת יעקב אבינו שעשאן סביב לראשו מפני חיות רעות.

"ויהי כשמע לבן את שומע יעקב בן אוחתו וירץ לקראתו ויזבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו ויספר ללבן את כל הדברים האלה" (כט, יג)

"וינשק לו. אמר, שמא מרגליות הביא והס צפוי" (צ"ר ע, יג).

יש לעיין, דהכא מוזכר לשון "וינשק" [בנו"ן], וכן להלן כשנפרד לבן מבניו ובנותיו, נאמר (לב, א) "וינשק לבניו ולבנותיו", ואילו גבי יעקב נאמר "וישק יעקב לרחל" (כט, יא), "ויגש וישק לו" (כז, כז), "ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם" (מח, י). וכן אצל עשו (לג, ד) "וישקהו". וכן אצל יוסף (ג, א) "ויבך עליו וישק לו". וכן אצל אהרן (שמות ד, כז) "וילך ויפגשהו בהר האלוקים וישק לו". וכן אצל משה ויתרו (שם יח, ז) "ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו". וכן אצל נעמי וערפה (רות א, יד) "ותשק ערפה לחמותה". עי' עוד בשמואל א (י, א), ובשמואל ב (יד, לג, יט, מ).

והנה, עה"פ להלן (מה, טו) "וינשק לכל אחיו" וכו' הנאמר גבי יוסף ואחיו, פרש"י "וינשק, הוסיף בנשיקה, מנשק והולך דיבייש"ר בלע"ז", עיי"ש. ויתכן, דזהו החילוק בין "וישק" שהוא נשיקה אחת, לבין "וינשק" שהוא כמה נשיקות, מנשק והולך.

שו"ר בחומש "שי למורא" (שם, אות יז), שבדפוס רדלהים תר"כ מביא בשם רש"י כתב יד הוספה זו - "וישק פעם אחת, ומשקל רפה הוא, אלא במקום וינשק הוא מדגיש, כמו כי דם עבדיו יקום (דברים לב, מג), ויקב חר בדלתו (מלכים ב, יב, י), וזהו מגזרת וישבר וישבר", עכ"ל. מבואר, ש"וישק" הוא נשיקה אחת, ואילו "וינשק" הוא כמה נשיקות, וכן"ל.

לפ"ז, א"ש כל הנך מקומות שמוזכר לשון "וישק", כגון גבי יעקב שנשק לרחל וכו', דבכל הני מקומות זה היה נשיקה של כבוד וכדו', ואין הכרח לומר שהיה יותר מנשיקה אחת, וכן אצל עשו (לג, ד) שלא נשקו ליעקב בכל ליבו (רש"י שם). משא"כ הכא נאמר "וינשק", משום שלבן הוסיף בנשיקה - "שמא מרגליות הביא והם בפיו". ובפרט, לפמ"ש כ"ה"שפתי חכמים" (אות ק), שכוונת לבן בנישוק היתה לפייס את יעקב שיגלה לו מה יש לו, עיי"ש. ולפ"ז א"ש נמי, מדוע כשנפרד לבן מבניו ובנותיו, נאמר לשון "וינשק", דכיון דנפרד מהם הוסיף בנשיקה עוד ועוד.

אך אכתי צ"ב, קרא (מח, י) "וישק להם ויחבק להם", הנאמר גבי יעקב ובני יוסף, דבפשטות, הוא נישוק של חיבה, כמש"כ ה"ספורנו" (שם) "וישק להם ויחבק להם, כדי שתדבק נפשו בהם, ותחול עליהם ברכתו", ואפ"ה כתיב "וישק", ולא "וינשק".

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך זורנה" (כוז, י)

"ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת לדיק מן המקום עושה רושם, שצומן שהלדיק צעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה, ילא משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה, וכן ותאל מן המקום (רות א, ז) האמור צנעמי ורות" (צ"ר סח, ו).

לכאורה צ"ב, דהנה כשיצא יעקב מבאר שבע, הלך תחילה לבית מדרשו של עבר ונטמן שם י"ד שנה, ורק לאחר מ"ב הלך לחרן (רש"י לעיל פסוק ט), וא"כ מדוע דוקא יציאה זו עשתה רושם, הא גם קודם לכן היה נמצא בבית מדרשם של שם ועבר (רש"י לעיל כה, כז), והוצרך בשביל זה לצאת מביתו שבבאר שבע, ולא מצאנו שיציאתו זאת עשתה רושם.

ודוחק לומר, שדוקא יציאה של זמן ארוך כ"ד שנה עושה רושם, אבל יציאה של זמן קצר לא עושה רושם. דבפשטות, כבר ברגע שיצא עשתה יציאתו של יעקב אבינו רושם, וא"כ מה נפ"מ אם יצא לזמן ארוך או לזמן קצר, בשניהם צריכה יציאתו לעשות רושם. אכן, אי נימא דאין הרושם ניכר מיד אלא לאחר זמן, א"ש.

"ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש ויקוז מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא" (כוז, יא)

"וישם מראשותיו. עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (צ"ר סח, יא), התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקצ"ה אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק יח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו" (חולין לא:).

קשה, דמריש דברי רש"י "עשאן כמין מרזב סביב לראשו" וכו', משמע, שלא הניח יעקב את האבנים תחת ראשו ממש, אלא מסביב לראשו מפני חיות רעות, ואילו מהמשך דבריו "עלי יניח צדיק את ראשו", משמע, שהניח את האבנים תחת ראשו ממש. ואע"פ דריש דבריו מקורם מ"בראשית רבה" (סח, יא), ואילו המשך דבריו מקורם מחולין (צא:). מ"מ מדהביאם רש"י בהדדי, משמע דס"ל דאולי שפיר כהדדי.

שו"ר במהרש"א (חולין שם, ד"ה עלי) שנתקשה בזה. ותיריך, שאבן אחת הניח מלמטה כדי לתת ראשו עליה, וסביב אותו האבן הניח הרבה אבנים בגובה מג' צדדים, עד שנעשו ג' דפנות כמין מרזב, והתחילו האבנים מריבות עם אותו האבן שלמטה, כל אחת אומרת "עלי יניח צדיק את ראשו", עד שנבלעו כולם באותו אבן אחת שלמטה, כדי שיניח ראשו על כולם.

אך יש להעיר, דמלשון רש"י "התחילו מריבות זו עם זו", משמע, שרבו ביניהם ולא עם אותו האבן שלמטה. אכן, בחולין (שם) לא

"ויזכר אלוקים את רוזל וישמע אליה אלוקים ויפתחו את רזומה" (ל, כב)

"ויזכר אלוקים את רחל. זכר לה שמסרה סימניה לאחותה (מלרש אגדה), ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרסנה יעקב לפי שאין לה זנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה זנים (ז"ר עג, ד), הוא שייסד הפייט, האדמו"ר כצטט שלא חלה, צנה לקחתה לו ונצתהלה".

יש לעיין, מדוע לא מזכיר רש"י זכירת הכנסת שפחתה - צרתה לתוך ביתה, שנאמר (פסוק ג) "ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה", ופרש"י (שם) "אמר לה, זקנתי הכניסה צרתה לביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי". וכ"כ ה"ספורנו" (כאן), "ויזכר אלוקים את רחל, שהשתדלה להוליד בהכניסה צרתה לתוך ביתה, ובענין הדודאים".

ונראה לומר, דהנה מדויק מלשון הכתוב "ואבנה גם אנכי ממנה", וכן מלשון רש"י (שם) "אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי", שרחל לא הכניסה צרתה לביתה אלא בשביל להיפקד בבנים, ואף שזה מעשה גדול, מ"מ היה זה לצפות לתשלום גמול, ומעשה כזה אינו עולה לזיכרון לפני ה', ורק מעשים הנעשים לשם שמים בלי לצפות לגמול, עולים לרצון לפני ה', לכך לא נקט רש"י אלא זכירת מסירת הסימנים, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו הרשע.

ספס

הנה, מדכתיב "ויזכר אלוקים את רחל וישמע אליה אלוקים ויפתח את רחמה" ולא כתיב "ויזכר אלוקים את רחל ויפתח את רחמה", מוכח, שאף לאחר המעשים הטובים והזכירות, עדיין צריך תפילה להקב"ה - "וישמע אליה אלוקים".

"ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי זון בעיניך מזושתי ויברכני ה' בגללק" (ל, כז)

"נחשתי. מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי, שעל ידך צאה לי צרכה, כשצאת לכאן לא היו לי זנים, שנאמר (לעיל כט, ו) והנה רחל צתו צאה עם האלון, אפשר יש לו זנים והוא שולח צתו אלל הרועים, ועכשיו היו לו זנים, שנאמר (להלן לא, א) וישמע את דברי בני לבן" (במדד"ר כ, יט. תנחומא שמות טז).

בפשטות, האי ברכה היא ריבוי נכסים צאן ובקר וכדו'. וכ"כ ה"ספורנו" (כאן) "שבאה בביתי ברכה לרגלך, ברבות המקנה ובשאר נכסים וכו'. וגם ראיתי שהוצאתי מן המקנה דמים מרובים ועושר יותר מן המורגל, וידעתי שזה היה בגללק".

אולם, רש"י ביאר שהאי ברכה היא - ברכת הבנים, שעד שלא הגיע יעקב לא היו ללבן בנים. וצריך להבין, איזה ברכה מרובה יש בבנים יותר מבנות.

ואפשר אולי לומר, דרש"י נמי מפרש כפשוטו, שהאי ברכה היא ריבוי נכסים, אלא דהוקשה לו, שלכאורה אין בזה ברכה ללבן, שהרי אין לו בנים כי אם בנות, וא"כ יעקב ירש את כל עושרו, דבמקום שאין בן הבת יורשת, אבל עכשיו שיש ללבן בנים, הם ירשו את כל עושרו, וזוהי הברכה שהתכוין לה לבן, שבניו ירשו אותו ולא יעקב, דהרשעים מעדיפים לאבד ממנו, ובלבד שלא יפול בחלקם של הצדיקים.

ספס

אלא דלפ"ז לכאורה נמצא, שיעקב ניזוק מהאי ברכה שהביא ללבן, וזה לא מסתבר.

אכן, עי' בספר "מעיינה של תורה" שהביא בשם ה"ערכי עלי", שהעיר, על לשון הכתוב להלן (לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם ויתן לי", אמאי נאמר "אביכם" בלשון זכר, הרי היה מדבר לנקבות, והיה צריך לומר "אביכן", וכמו שנאמר לעיל מיניה (פסוק ז) "ואביכן התל בי".

וביאר ה"ערכי עלי", שיעקב אמר להן, כל מה שהייתן צריכות לקבל מאביכן כאילו הייתם זכרים, הציל האלוקים למעני ונתן לי, לבל יצא לי הפסד מתוך ברכתי, לכך נאמר "אביכם" בלשון זכר, עיי"ש. הרי שלא הפסיד יעקב כלום מהאי ברכה.

"ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עִבְרָך" (לא, ג)

"שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ. וְשָׁם אֶהְיֶה עִמָּךְ, אֲזַל צֵעוּדךָ מִחוּצֵי לְטֹמֵא, אִי אֲפָשֶׁר לְהַשְׁרֹת שְׂכִינְתִי עֲלֶיךָ" (תנחומא י).

הנה, אע"פ שדיבור זה גופיה היה בבית לבן, מ"מ אין זה אלא דיבור עראי, ולא בגדר השארת השכינה, וזהו שסיים רש"י "אבל בעורך מחובר לטמא, אי אפשר להשרות שכינתי עליך".

ויש להוסיף, דמשו"ה לא דיבר עמו הקב"ה - "שוב אל ארץ אבותיך" וכו', אלא רק לאחר שהתרחק מלבן ג' ימים, כמו שנאמר (ל, לו) "וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב". וכן רק לאחר שפני לבן איננו עמו כתמול שלשום (פסוק ב). דע"י שני דברים אלו המרחק הפיזי [ג' ימים] והריחוק הפנימי [איננו עמו], אינו מחובר לטמא כ"כ, ושייך שיהא דיבור הקב"ה אליו, אך עדיין לענין השארת השכינה, חשיב מחובר לטמא, עד שישוּב אל ארץ אבותיו.

וכע"ז כתב בספר זכרון "אדרת אליהו" (עמ' פא), בביאור סמיכות דברי יעקב (פסוק ה) "ואלוקי אבי היה עמדי", למה שאמר בתחילה "ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמל שלשם". כלומר, רואה אני כי אביכן נפרד והתרחק ממני לגמרי, והראיה "ואלוקי אבי היה עמדי", שנגלה אלי הקב"ה ודבר עמי, וזה סימן שאין לי עוד כל קשר לרשע, שאלמלא כן לא היה נראה אלי הקב"ה לדבר עמי, עיי"ש.

"ויגַב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברזו הוא" (לא, כ)

יש לעיין, מדוע דוקא כאן נקרא לבן בתואר - "לבן הארמי", אדרבה יותר מתאים לכנות אותו כן לעיל, כאשר רימה את יעקב אבינו.

ונראה לבאר, דהנה עה"פ לעיל (כט, יב) "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא", כתב רש"י (שם) "ומדרשו, אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה". וכע"ז איתא בבבא בתרא (קכג.), אמרה רחל ליעקב "אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה וכו', אמר לה אחיו אני ברמאות, אמרה ליה, ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאות, [אמר לה] אין, עם נבר תתבר ועם עקש תתפל" (שמואל-ב, כב, כז).

מבואר, דמותר להתנהג ברמאות עם אדם רמאי, וכיון דהכא נאמר שיעקב גנב את לב לבן, לכך הוזכר לבן בתואר "הארמי", להורות שיעקב אבינו עשה כדין, ונהג כן משום "עם נבר תתבר" וכו'. שו"ר שכ"כ ב"טעמא דקרא" (כאן). ועי' עוד ב"ספורנו" (כאן).